

Kuvia todistuksissa, todistuksia kuvissa

Guerin, Frances & Hallas, Roger (toim., 2007), The Image and the Witness. Trauma, Memory and Visual Culture. London & New York: The Wallflower Press, 263 s.

Kysymys traumaista ja niiden muistamisesta on kietoutunut audiovisuaalisen kulttuurin tutkimukseen erityisesti juutalaisten kansanmurhan kautta. Kysymys sai erityistä huomiota Adolf Eichmannin vuoden 1961 oikeudenkäynnissä, johon useat holokaustista selvinneet juutalaiset kutsuttiin todistajiksi. Vuonna 1995 perustettu Etelä-Afrikan totuuskomissio (TRC) puolestaan laajensi keskustelun Euroopan ulkopuolelle tarjotessaan todistamisen kanavan rotuerottelun uhreille. Audiovisuaaliset ilmaisumuodot ovat jo vuosia olleet osa laajempaa yhteiskunnallista todistamisen projektia, joka yhtäältä pyrkii tuottamaan uusia todistuksia merkittävistä tapahtumista mutta toisaalta myös luomaan todistamisen tilan niille, joilta se on aikaisemmin evätty.

Laajamittaiseen todistamisen projektiin liittyvät keskustelut audiovisuaalisuudesta ovat viime aikoina keskittyneet myös kysymykseen kuvallisuudesta: miten kuvat todistavat historiallisista traumaista ja osallistuvat vääryyksien korjaamiseen tai tapahtumien analysointiin? Perinteisesti kuville on annettu todistamisen projektissa välittäjän rooli, jolloin niiden omaehtoisuus ja ainutlaatuisuus hukkuvat yhteiskunnallisesti merkittävän diskursiivisen pro-

jektin syövereihin.

Sen sijaan, että huomio keskittyisi ainoastaan kuviin laajemmassa todistamisen tapahtumassa, todistuksia kartoitetaan myös kuvissa itsessään. Frances Guerinin ja Roger Hallasin toimittama artikkelikokoelma *The Image and the Witness* (2007) tarttuu kyseiseen suunnanmuutokseen: teos ei luotaa ainoastaan kuvia todistuksissa, vaan kartoittaa myös todistuksia kuvissa. Näin ollen antologia tuo muuten erityisesti puhujapositioniin ja puhetapoihin virittyneeseen todistus-keskusteluun audiovisuaalisen kulttuurin tutkimuksen näkökulmasta tärkeitä materiaalisia sävyjä.

Toimittajat asettavat teoksen tavoitteeksi kuvan irrottamisen asetelmasta, jossa sen todistusvoimaan suhtaudutaan skeptisesti. Guerin ja Hallas (s. 4) haluavat erottaa kuvan läpinäkyvyyden ja riittämättömyyden ajatuksista, minkä he pyrkivät toteuttamaan asettamalla kuvan aktiiviseksi osaksi vastaanoton ja käytön konteksteja. Teoksen tavoitteena on kartoittaa yhtäaikaaisesti sekä kuvan ominta olemusta että niiden diskursiivisten käytäntöjen verkostoa, joissa todistaminen tapahtuu (s. 13).

Lähtökohta osoittautuu kokonaisuuden kannalta vaikeaksi. Guerin ja Hallas ovat erittäin kiinnostavilla jäljillä peräänkuuluttaessaan kuvan materiaalisuutta todistamisen projektissa, mutta teoksen toteutus ei aivan vastaa asetettua haastetta. Tämä johtuu pitkälti siitä, että teoksen artikkelit avautuvat yhtä aikaa moneen suuntaan muodostamatta lopulta yhtenäistä runkoa, jonka puitteissa argumentti saisi erityispiirteensä.

The Image and the Witness

-artikkelikokoelma on jaettu viiteen osaan, joissa kussakin on kolme artikkelia. Osissa pohditaan todistamisen ruumiillisuutta, interaktiivisuutta, kierrätetyn kuvamateriaalin käyttöä, todistamisen aika-tilasuhteita sekä todistamisen todistamista. Yleisellä tasolla jokainen artikkeli herättää kiehtovia kysymyksiä, mutta teoksen kokonaisuus jää repaleiseksi ja teoreettisesti epäselväksi. Viisi teemaa tuntuu pikemmin jälkeinpäin keksityiltä kategorisoinnilta kuin lähtökohtaiselta rajaukselta, jonka puitteissa kuvan ja todistamisen kytköstä pyritään kehittämään.

Jokaisen artikkelin aloittaessa teeman käsittelyn ikään kuin alusta *The Image and the Witness* ei lopulta onnistu sanomaan teoreettisella tasolla juurikaan mitään uutta nimenomaan kuvasta todistajana, vaan esittelee sen sijaan useita diskursiivisella tasolla kiehtovia audiovisuaalisia todistamisen projekteja. Näin ollen teos vahvistaa ymmärrystä todistamisen käytäntöjen monisyisyydestä visuaalisessa kulttuurissa, muttei merkittävästi murra kuvan alisteista asemaa todistamisen diskursiivisissa prosesseissa. Tästä näkökulmasta esimerkiksi Jill Bennetin teos *Emphatic Vision. Affect, Trauma, and Contemporary Art* (2005) vastaa Guerinin ja Hallasin asettamiin kuvallisuuden tavoitteisiin huomattavasti paremmin.

The Image and the Witness -kokoelman ehdottomasti suurin ansio onkin artikkeleissa esitelyjen aineistojen kirjossa. Tekstit eivät pyöri tavanomaisten esimerkkien ympärillä, vaan etsivät ainutlaatuisia todistamisen ilmentymiä esimerkiksi armenialaisten kansanmurhaa käsittelevästä verkkoarkistos-

ta, Gerhard Richterin Baader-Meinhof-ryhmää käsittelevistä maalauksista sekä saksalaisista kaupungeista toisessa maailmansodassa otetuista ilmakuvista.

Frances Guerin analysoi tekstissään Gerhard Richterin maalauksia, jotka kierrättävät vanhoja sanomalehtikuvia. Guerin pohtii teoksia lainaamisen käytännön (*appropriation*) kautta, jonka avulla hän muotoilee Richterin teoksista todistajia ilman lineaarista suhdetta alkuperäiseen tapahtumaan (s. 119). Eri medioita läpäisevä lainaaminen ja uudiskäyttö vapauttaa kuvat välitysfunktiosta ja luo tilan, jossa katsoja vedetään teokseen mukaan erityisellä tavalla.

Myös Leschu Torchin tarttuu tekstissään, joka käsittelee muistikuvien tuottamista internetin virtuaalisissa arkistoissa, katsojan aktivointiin. Torchinin tekstiä, samoin kuin usean muunkin kirjoittajan, merkitsee poliittinen tavoite: hän haluaa osoittaa Armenian paikoin sivuutetun kansanmurhan ja palauttaa tapahtumien tunnistamisen myötä hajonneelle kansalle yhteenkuuluvaisuuden tunteen (s. 83).

Teoksessa risteilevät aiheet yksityisestä ja kollektiivisesta traumasta, katsojasta ja yleisöstä, yksityisestä ja julkisesta herättävät kiinnostavia kysymyksiä suhteessa kiehtoviin aineistoihin. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että projektin sitominen tiukemmin esimerkiksi katsojuuden tai arkiston kysymyksiin olisi voinut tuoda kumouksellisempia avauksia myös kuvan todistajuuden analyysiin.

The Image and the Witness rakentaa traumakeskustelulle kiehtovan mikrotason nostamalla esiin ainutlaatuisia

esimerkkejä, joissa kuva toimii aktiivisena osana todistamisen verkostossa, mutta lukija jää etsimään sitä esimerkkitapauksia yhdistävää teoreettista eetosta, jota toimittajat johdannossa lupailevat. Tällaisenaan teos edesauttaa vastausten löytymistä esitettyihin haasteisiin, muttei kokonaisuutena aivan täytää antamiaan lupauksia.

Ilona Hongisto